

LEO STRAUSS'UN HIERO YORUMUNDA TİRANLIK ÖĞRETİSİ VE FELSEFE

Mete Ulaş AKSOY*

ÖZ

Xenophon, Hiero'da bize alışılmadık bir tiranlık tablosu sunmaktadır: Hiero adlı bir tiran, tiranların yeryüzündeki en mutsuz kişiler olduğunu iddia ederken, Simonides adlı bir şair tiranlığın mutluluk kaynağı olabileceğini ifade ederek, Hiero'yu teselli etmektedir. Bu iki görüşün, eserin ezoterik boyutunu gözlerden saklamaya hizmet ettiğine dikkatimizi çeken Strauss, On Tyranny adlı çalışmasında, bu küçük hacimli eserin ihtiva ettiği anlam katmanlarını ortaya çıkarmaya çalışır. Strauss'a göre, gerek tiranın dile getirdiği tiranlık eleştirisi gerekse de hayırhah bir tiranlığın mümkün olabileceğini ifade eden tiranlık öğretisi, Xenophon'un asıl ifade etmek istediği şey değildir. Hiero'yu Xenophon'un diğer eserleri ile birlikte bütünlüklü bir bakış açısına tabi tutan Strauss, Xenophon'un Hiero'da yapmak istediği şeyin yasaların ve polis'in bir eleştirisi olduğuna dikkatimizi çeker. Bu eleştirinin işaret ettiği nokta ise felsefi hayat ile siyasi hayatın yani Hikmet ile Polis'in mukayesesidir. Çalışmamızın birinci kısmında, Strauss'un Hiero yorumuna dair genel bir çerçeve çizmeye çalışacağız. Bu çerçevenin ana unsurları, Strauss'un eserlerine damgasını vurmuş olan felsefe/polis gerilimi ve bu gerilimin bir ifadesi olan ezoterik yazım geleneğidir. Çalışmamızın ikinci bölümde, Hiero'nun içeriğine odaklanarak, Hiero ve Simonides arasındaki diyalogun detaylarını inceleyeceğiz. Üçüncü bölümde ise, Xenophon'un dile getirdiği tiranlık öğretisinin Strauss tarafından ortaya konan ezoterik yorumuna odaklanacağız.

Anahtar Kelimeler: Hiero, Klasik Siyaset Felsefesi, Leo Strauss, Tiranlık, Xenophon.

THE TYRANNICAL TEACHING AND PHILOSOPHY IN LEO STRAUSS'S INTERPRATION OF HIERO

ABSTRACT

In Hiero, Xenophon presents us with quite different picture of tyranny: while a tyrant called Hiero complains that tyrants are the most wretched men in the world, a poet called Simonides tries to console him by arguing that the tyranny can be the source of happiness and felicity. In On Tyranny, Leo Strauss attempts to probe into the esoteric dimensions of Hiero, calling our attention to the fact that neither Hiero's criticism nor Simonides's praise can exhaust all the viewpoints Xenophon tries to formulate. Strauss claims that rather than being mere a condemnation of tyranny (Hiero) or a praise of tyranny (Simonides), Hiero is at bottom a critique of laws, legality and polis. According to Strauss, what is involved in this critique is no less than the comparison between the political and philosophical life; a comparison through which Xenophon covertly claims the superiority of the latter. In the first part of our study, we will draw a general frame within which to place Strauss's interpretation of Hiero. The basic theme here is the tension between philosophy and polis; the tension which Strauss gives a special importance throughout his oeuvre and which yields to the issue of esoteric writing. In the second part, we will study the details of arguments given expression in the dialogue by Hiero and Simonides. In the last part, we will concentrate on the esoteric dimensions of Hiero which Strauss underlines in On Tyranny.

Keywords: Classical Political Philosophy, Hiero, Leo Strass, Tyranny, Xenophon.

* Dr.

FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), <http://flsfdergisi.com/>
2018 Bahar/Spring, sayı/issue: 25, s./pp.: 347-365
ISSN 2618-5784

Makalenin geliş tarihi: 13.02.2018
Makalenin kabul tarihi: 09.04.2018

Giriş

Teknolojinin otoritenin emrine verdiği muazzam gücün neden olabileceği felaketlerin çok acı bir şekilde tecrübe edildiği ikinci dünya savaşı, pek çok düşünürün otorite ve güç meseleleri üzerine eğilmesine yol açmıştır. Bu dönemde, Hannah Arendt’in *Totalitarizmin Kökenleri*, Theodor W. Adorno ve Max Horkheimer’in *Aydınlanmanın Diyalektiği* ve Martin Heidegger’in “Tekniğe İlişkin Sorusu” gibi pek çok eser, dünyayı gittikçe kontrolü altına alan Total Güç’ün çeşitli boyutlarını ve veçhelerini mercek altına alarak, işlerin nerede yanlış gittiğini anlamaya ve açıklamaya çalışmışlardır. *Hiero*’nun Leo Strauss tarafından tercüme edilmesi ve bu tercümenin uzunca bir şerh ile yayınlanması da bu döneme denk gelmiştir. Ancak ilginç olan şudur ki Strauss bu kadar mühim bir meseleyi anlamak ve anlamlandırmak için, sınıfsal analizlerden, bürokrasi incelemelerinden yahut Varlığa dair derin sorgulamalardan yola çıkmak yerine, *Hiero* gibi sadece 20 sayfalık klasik bir metnin tahliliyle meşgul olmuştur. Bu durumu daha da ilginç hale getiren, *Hiero*’nun yazarı Xenophon’un uzun zamandır (18. yy’dan itibaren) Plato ve Thukididis’in gölgesinde unutulmaya yüz tutmuş bir düşünür olmasıdır.¹ Durum her ne kadar böyle olsa da, *Hiero*’nun şerhi *On Tyranny* Strauss’un en önemli eserlerinden biri olarak telakki edilmektedir.²

Hiero’nun modern siyaset felsefesine olan yakınlığı, bu eseri dikkat çekici hale getiren noktaların başında gelmektedir. Strauss’un da altını çizdiği gibi, *Hiero* Sokratik geleneğin Machiavelli’e olabilecek en yakın noktasında yer almaktadır. Bu sebeple, *Hiero* gibi bir klasik eseri modern düşünce ile yan yana okumak, modernitenin tabiatına dair pek çok şey söyleyecektir. Bunlardan biri de tabii ki tiranlık meselesidir. Machiavelli ile başlayan modern siyaset biliminde, tiranlık ile diğer iktidar türleri arasındaki ayrım silikleşmiştir.³ Bu durum Strauss’a göre modern siyasi düşünce açısından büyük bir handikaptır.⁴ Düşüncenin tarihi şartların ürünü olduğunu savunan tarihselcilik ile değer yargılarında bulunmayı gayri-bilimsel bir tavır olarak telakki eden pozitivism, sadece tiranlığın değil bir bütün olarak klasik siyaset felsefesinin de unutulmasına neden olmuştur.⁵ Erdem ve adalet gibi mevzuları evrensel bir perspektiften değerlendirmeye mani olan bu iki yaklaşım, değer yargılarından bağımsız düşünülemez bir mesele olan

¹ Martin Bertman, “Hobbes and Xenophon’s Tyrannicus”, *History of European Ideas*, 10(5), 1989, 508.

² Eric Buzetti, “A Guide to the Study of Leo Strauss’ *On Tyranny*”, *Brill’s Companions to Leo Strauss’s Writings on Classical Political Thought*, Brill, Boston, s. 227.

³ Mark Lilla, “The New Age of Tyranny”, *Confronting Tyranny: Ancient Lessons for Global Politics*, Lanham, 2005, s. 246. Robert Pippin, “Being, Time and Politics: The Strauss-Kojeve Debate”, *History and Theory*, 32(2), 1993, s. 139. Leo Strauss, *Thoughts on Machiavelli*, Illinois: The Free Press, Illinois, 1958, s. 199.

⁴ Leo Strauss, *On Tyranny*, The Free Press, New York, 1991, s. 23.

⁵ Leo Strauss, “On Classical Political Philosophy”, *An Introduction to Political Philosophy*, Wayne State University Press, Detroit, 1989, s. 72.

tiranlığın gündemden düşmesine neden olmuştur. Strauss için bu durum, modern siyaset biliminin fakirliğine işaret eden bir alamettir: modern siyaset bilimi ne yazık ki tiranlığın ne olduğunu bilmemektedir.⁶ Siyaset biliminin tiranlığı yok sayması, Strauss’a göre kolaylıkla geçiştirilebilecek sıradan bir hadise değildir. Bilakis, bu ilgisizlik, modern düşüncenin fukaralığının bariz hale geldiği yerdir: böyle bir sosyal bilimin, içtimai ve siyasi hayatı hakkında anlaması mümkün değildir.⁷

Bu noktalar dikkate alındığında, Strauss’un *Hiero*’yu yorumlarken, asıl amacının modern siyaset felsefesinin tiranlık konusundaki eksikliğine işaret ederek, modernitede neyin nerede ve niçin yanlış gittiğini göstermek olduğunu söyleyebiliriz. Ancak *Hiero*’da tanık olduğumuz tiranlık ile modern tiranlıklar arasındaki fark, haklı olarak şu soruyu gündeme getirecektir: toplama kamplarının, nükleer füzelerin ve uzay çalışmalarının zuhur ettiği bir çağda, birkaç bin kişilik bir ülkenin başında bulunan bir tiranı anlamak, otorite ilişkilerini çözümlenme konusunda bize ne gibi katkılar sunacaktır? Teknoloji ve propaganda bugünkü iktidar ilişkilerinin temeli ise, bunlardan habersiz bir tiranlığın mahiyetini araştırmak bize, yani bugünün insanına ne gibi faydalar sağlayacaktır? Bu gibi sorulara Strauss’un verdiği yanıt nettir: tiranlığı en yalın ve çıplak hali ile tespit edemedikten sonra, onun karmaşık toplumsal ilişkiler çerçevesinde şekillenmiş halini anlamak mümkün olamayacaktır. Strauss, tiranlığın en net ve yalın resmini bize sunduğu için, *Hiero*’nun vazgeçilemez bir yerde durduğunu ifade etmektedir. Strauss’un *Hiero*’dan beklentisi, modern siyaset felsefesindeki bu eksikliğe çare olması, yani tiranlığın tabiatını, en yalın haliyle, anlamamızı mümkün hale getirmesidir.⁸

Hiero gibi klasiklere odaklanmak ve onların öngörülerinden istifade etmek, tiranlığı rejim analizlerinin olağan bir kalemi olarak görme alışkanlığından kurtulmamızı sağlayacaktır. Strauss’a göre, tiranlık insanlık tarihi ile yaşıttır.⁹ Ve dahası, toplum, düşünce üstünde her zaman tiranlık kurmaya, onu tahakküm altına almaya çalışmaktadır.¹⁰ Strauss’un meseleyi bu şekilde tanımlaması, ayırım gözetmeksizin bütün siyasi ve toplumsal formasyonları, bir şekilde tiranlık ile malul hale getirmiştir. Bu tespit, tiranlıktan çıkışın demokrasi ile mümkün olacağı şeklindeki kabulü sorgulamamızı da beraberinde getirecektir. İstibdadın yani despotluğun zıttı/ötekisi/antitezi Strauss için demokrasi değil, *felsefedir*. Tiranlığın bir panzehri bulunacaksa, yani bir tiranlığın yerine başka bir tiranlığı ikame etmeyi kurtuluş olarak görme gafletinden kendimizi kurtaracaksa, odaklanmamız gereken yer, iktidarın bir zümrenin elinden alınıp bir

⁶ Strauss, *On Tyranny*, s. 23.

⁷ Leo Strauss, “Restatement”, *On Tyranny*, The Free Press, New York, 1991 s. 177.

⁸ Leo Strauss, *On Tyranny*, s. 23.

⁹ Strauss, *age*, s. 22.

¹⁰ Strauss, *age*, s. 27.

başkasına devredilmesi olmamalıdır. Odaklanmamız gereken yer bu iktidarın Hikmet ile olan ilişkisidir.

Hiero’nun önemi, felsefe ile siyasi toplum arasındaki gerilime dikkatimizi çekmesidir. Strauss’un altını ısrarla çizdiği gibi, felsefe somut bir proje üretmekten ziyade, sonu gelmez bir sorgulama faaliyetidir.¹¹ Her şeyi sorgulanabilir kılan filozof ile var olabilmek için kanaatlere ve mitlere dayanan siyasal toplum arasında bir çatışma olması kaçınılmazdır.¹² *Polis* ile filozof arasındaki bu gerilim, Strauss’un düşüncelerine temel teşkil eden bir başka meselenin, *ezoterik* yazım konusunun önemini ortaya çıkarır. Filozof, toplumun tehdit olarak algılayacağı ve tahammül etmekte zorlanacağı görüşleri yazıya dökerken ihtiyatlı hareket etmek zorundadır. Toplumun tehdit olarak algılamadığı fikirlerin alenen ortaya konmasında bir sakınca yoktur. Toplumun temelini sarsacak ve tartışılması toplum için tehlikeli olacak fikirler ise, açıkça beyan edilen görüşlerin içinde ancak ehlinin fark edebileceği şekilde gizlenmelidir.¹³ Klasik metinleri yorumlayan kişi, bu metinlerin ciddi bir sansür baskısı ve siyasi cezalandırma riski altında yazıldığını hesaba katmalıdır. Bu koşullar altında şekillenen bir ortamda, metnin yüzeyinde ve herkese açık olan ifadeyi sorgulamadan veri kabul etmek ve metnin ihtiva ettiği anlamı bu ifade ile sınırlı tutmak, Strauss’a göre metnin asıl anlam katmanını ıskalamaktan başka bir şey olmayacaktır. O zaman yapılması gereken şey, metnin gösterdiği ilk anlamın yanında, kendini gizlemiş olan ikinci boyuta/anlama/öğretiye bakmak olacaktır.¹⁴

Hiero’nun ezoterik bir okumaya tabi tutulması ve bu sayede saklı anlam katmanlarının ortaya çıkarılması, Strauss’un çalışmasında ana unsur olmuştur. Yaklaşık 20 sayfadan oluşan bu metnin sahip olduğu hazinenin anlaşılabilmesi için, Strauss’un tavsiye ettiği şey, metnin sahnesinde açıkça sergilenmeyen ama dikkatli bir bakışın gözünden kaçmayacak noktalara eğilmektir. Ancak bu tarz bir bakış açısı, metnin ihtiva ettiği anlam katmanlarına nüfuz edecek ve *Hiero*’nun ifade ettiği ezoterik boyutu fark edebilecektir. Bu boyutun farkına varılmasıyla, *Hiero* sadece belirli bir tarihsel dönemin hakikatini dile getiren bir eser olmaktan çıkacak ve insanlık kadar eski bir fenomen olan tiranlığın tabiatını gözler önüne serecektir.

Strauss’un *Hiero*’nun ezoterik boyutu üzerine odaklanarak yaptığı okumaları ele almadan önce, bu metnin içeriği üzerine eğilmek yerinde olacaktır. Ancak bu noktada, Strauss’un vurguladığı bir noktanın altını çizmekte fayda var: Strauss’a göre, klasik siyaset felsefesinin temeli olan

¹¹ Leo Strauss, “Restatement”, s. 196.

¹² Leo Strauss, “The Problem of Socrates: Five Lectures”, *The Rebirth of Classical Political Philosophy*, University of Chicago Press, Chicago, 1989, s. 126.

¹³ Leo Strauss, *Persecution and the Art of Writing*, The University of Chicago Press, Chicago, 1980, s. 30.

¹⁴ ¹⁴ Leo Strauss, “How to begin to study Medieval Philosophy”, *The Rebirth of Classical Political Philosophy*, ed. T. Pangle, University of Chicago Press, Chicago, 1989, s.225.

filozof/*polis* gerilimi, *Hiero*'yu şekillendiren ana motivasyon olarak, bu eserin merkezinde yer almaktadır.¹⁵ Bedbaht bir tiran ile ona mutluluğa ulaşma yollarını gösteren bir bilge arasında geçen bu diyalog, ilk bakışta tiranlığın savunusu yahut daha dikkatli bir bakış için tiranlığın eleştirisi olarak görülebilir. Ancak sahnede en çok görünen unsurun/boyutun bir şeyleri gözlerden saklamaya hizmet ettiğine dikkatimizi çeken Strauss'a göre, metne mesnet teşkil eden tiran ile sıradan insan arasındaki gerilim, asıl gerilimi gizlemeye yarayan bir paravandır. Asıl olan ise, yukarıda işaret ettiğimiz gibi klasik siyaset felsefesinin temel mihenk noktası olan hikmet ile toplum, filozof ile iktidar arasındaki gerilimdir.¹⁶ Bu gerilimin *Hiero*'da gizli bir nabız gibi attığını tespit ettikten sonradır ki, bu küçük eserin çok katmalı anlam dünyasını keşfetmek mümkün olacaktır. Bu noktalar üzerinde detaylı şekilde durmadan önce, *Hiero*'nun içeriğine odaklanabiliriz.

Hiero veya Tiranın Mutsuzluğu

Hiero, esas olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, tiranlığın sıkıntıları ve bu sıkıntıların tiranı ne şekilde mustarip ettiği sergilenmektedir. İkinci kısımda, tirana bahsi geçen sıkıntıları nasıl bertaraf edeceğine ve mutsuzluktan nasıl kurtulacağına dair tavsiyeler ortaya konmaktadır. Xenophon, diyalogun nerede, ne zaman ve ne gibi bir ortamda geçtiğine dair bilgi vermemiştir. Diyalog, günün sonunda dinlenmek için bir araya gelen Hiero adlı tiran ile Simonides adındaki bir şairin sohbet etmesi ile başlar. Simonides, Hiero'dan tiran ile sıradan insan arasında bir mukayese yapmasını isteyerek, diyalogu başlatır. Her iki hayat şeklini de tecrübe etmiş biri olması sebebiyle Hiero, Simonides'in gözünde bu tür mukayeseyi yapmak için gerekli kabiliyete sahiptir. Hiero, Siomonides'ten sıradan insanların karakteristik özelliklerinin ne olduğunu hatırlatmasını ister, böylelikle diyalogun ilk bölümünün zemini belirlenmiş olur.

Simonides, sıradan insanın hayatına yön veren temel motivasyonun haz/acı ekseninde şekillendiğini belirterek, söze başlar. Simonides'in Hiero'dan beklediği şey, tiran ile sıradan insanı haz/acı yönünden kıyaslamasıdır. Ancak Hiero'nun verdiği cevap şaşkıncıdır. Hiero'ya göre, tiran zevk/acı denkleminde sıradan insana göre son derece kötü bir durumdadır.¹⁷ Sıradan insan tirana oranla hayattan çok daha keyif ve zevk almaktadır. Hiero'nun verdiği cevabı yadırgayan (yahut yadırgamış) görünen Simonides, “tiranlık acı ve ıstırap kaynağı ise, neden pek çok insan tiranlık

¹⁵ Leo Strauss, *On Tyranny*, s. 78.

¹⁶ Adrien Louis, “Leo Strauss et la Question de la Tyrannie: L'Argumentation de On Tyranny”, *Archives de Philosophie*, 74(3), 2011, s. 481. Nathan Tarcov, “Tyranny from Plato to Locke, *Confronting Tyranny: Ancient Lessons for Global Politics*, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2005, s.126.

¹⁷ Xenophon, *Hiero or Tyrannicus*, The Free Press, New York, 1991, s. 4.

için birbirleriyle ölesiye yarışıyorlar?” diye sorarak şüphesini dile getirir. Tezinin hayret verici mahiyetinin farkında olan Hiero, insanların tiranlığı heves edilecek bir şey olarak görmelerini, onların tiranlığı tecrübe etmemiş olmalarına bağlar. Ona göre “insanların tiranlık hakkında sahip oldukları bilgi, kanaatları pekiştirmekten öte gitmeyen bir spekülasyondan başka bir şey değildir.”¹⁸

Hieronun bu tespitleri ile diyalogda alışılmışın dışında bir tablo ortaya çıkar: tiranlığı eleştiren bir tiran ve bunu anlamaya çalışan ve tiranı teselli etmeye çalışan bir şair. Tiranın mutluluğu olarak resmedilen tablonun sahil olmadığı vurgulayan Hiero, tiranın mutsuzluğunu kanıtlamak için, Simonides’in kalem kalem saydığı haz çeşitlerini incelemeye başlar. Bedenin aldığı hazlar görme, duyma, koklama, yeme/içme, cinsellik... gibi başlıklar altında toplanır. Hiero ilk başta görme ile alakalı hazlar üzerinde durur, daha sonra duyma ile alakalı hazları ele alır. Bunlardan sonra ise, koku ve yemek ile ilgili hazlara odaklanır. Hiero, bunların hepsinde tiranın sıradan insana göre acınası bir durumda olduğunun altını ısrarla çizer. Güvenlik veyahut başka nedenlerden dolayı, tiranın bu hazları doyasıya bir şekilde tatması mümkün değildir.

Bunlardan sonra, Hiero ile Simonides cinsellik konusunu ele alırlar. Diğer hazlara oranla cinsellik üzerinde çok daha uzun dururlar. Bu durum cinselliğin tiranlık ile sıra dışı bir bağlantısı olduğunun altını çizmektedir. Hiero için cinsellik konusunda da değişen bir şey yoktur. Tiran sıradan insan ile kıyaslandığında bariz bir şekilde kötü durumdadır.¹⁹ Simonides, bu tespiti pek inandırıcı bulmamıştır çünkü insanları tiranlığa sevk eden ve pek çok insanın tiranlık hayalleri kurmasının en önemli nedeni cinselliştir. Simonides, Hiero’nun cinsellik konusundaki şikayetine kahkaha ile karşılık verir. Bu kahkaha, polis’in en güzel oğlanı ve en güzel kadınları ile beraber olan Hiero’yu, cinsellik konusunda sıradan insanlar ile kıyaslandığında neden çok daha kötü durumda olduğunu ispatlamaya davet etmektedir. Hiero’nun tespitindeki temel çıkış noktası sevgidir. Hiero’nun sıkıntısı, yaşadığı ilişkilerde sevginin bulunmamasıdır. Düşmandan zorla bir şeyin alınması Hiero için çok keyifli bir şey olabilir. Peki sevgili ile böyle bir şey yaşamak?²⁰ Zorla bir insan ile beraber olmak, sevginin insana tattırabileceği tüm hazları yok etmektedir, çünkü böyle bir şeyin gasp ve soygundan farkı yoktur. Sadece cinsellik konusunda değil, genel olarak her tür sevgi ilişkisinde tiran sevgisizlikten mustarıptır.

Tartışmanın seyri içerisinde sevginin gündeme gelmiş olması, Hiero’nun mutsuzluğundaki temel unsurun sevgisizlik olduğunu net bir şekilde ortaya koymuştur. Sahip oldukları imkanlar oldukça sınırlı olmasına

¹⁸ Xenophon, age, s. 4.

¹⁹ Xenophon, age, s. 7.

²⁰ Strauss, age, s.7.

rağmen, sıradan insanların, bedensel haz konusunda tirana üstün olmalarının nedeni burada yatmaktadır. Sıradan insanlar tiranın elinde olmayan bir şeye sahiptirler: samimiyetinden ve hakikatinden şüphe duyulmayan gerçek sevgi. Demek ki, tiranlığın ıslahına başlamak için ideal yer, tirandaki sevgi açlığının nedenlerini ortaya koymak ve bu nedenleri ortadan kaldırmanın yollarını aramak olacaktır. Ancak bundan önce geçilmesi gereken bir durak daha vardır. Sıradan insanlar ile bedeni hazlar bazında mukayesesi yapılan tiranın şimdi de asil insanlar ile bedensel olmayan hazlar bakımından bir kıyaslamasını yapmak gerekmektedir.

Bedensel hazları bir kenara bırakan Simonides, onur ve prestij konusunda tiranların mühim avantajlara sahip olduğunu iddia ederek bu konu üzerine eğilir. Tiranların sahip oldukları zengin maddi olanaklar, büyük teşebbüsleri ivedilikle neticelendirmelerine olanak tanımaktadır. Bu maddi olanaklar tiranların büyük köşklere, saraylara ve azametli ordulara sahip olmalarına olanak sağlarken, yakınlarına en güzel şekilde yardım etmeyi düşmanlarını da en sert şekilde cezalandırmalarını mümkün kılar. Simonides’in ortaya koyduğu bu kabul, Hiero’ya göre ancak avamın tahayyülünde şekillenecek bir fantazyadır.²¹ Çünkü yurttaş ile kıyaslandığında tiranın durumu yine vahimdir. Sıradan insanın hayatını haz acı/ekseni belirliyorsa, yurttaşın hayatında belirleyici olan vasıf savaş/barış ekseninde şekillenir. Meseleye bu açıdan bakılınca, tiranın trajik durumu hemen göze çarpmaktadır. Tiranın hayatında, normal bir yurttaş için belirleyici olan savaş/barış ayrımı ortadan kalkmış durumdadır.²² Tiran için savaş nerede bitiyor barış nerede başlıyor belli değildir. Tiran daimi bir savaş hali içerisinde yaşamaktadır. Yurttaş için savaş belli bir yerde ve zaman diliminde başlar ve aynı şekilde biter. Oysa barış, tiran için evinin içinde bile elde edilemeyecek bir şeydir. Yurttaş savaştan da barıştan da dilediği gibi zevk alır. Eğer galibiyet söz konusu ise, düşmanı kovalamak, öldürmek ve mallarını yağmalamak gibi “tarifsiz zevkleri” yurttaş gönül rahatlığı ile yaşamaktadır. Halbuki tiranın işlediği cinayetler polis’in ortak yararını sağlamaktan uzak olduğu gibi, onur verici de gözükmemektedir.²³

Yurttaşın kol kanat gererek ona huzur içinde yaşayabileceği güvenli bir ortam sağlayan anavatan kavramı tiran için oldukça uzak bir yerde durmaktadır.²⁴ O yüzden yurttaşlar düşmana karşı sırt sırta savaşmanın verdiği güven ile mutluluk içinde hayatlarını sürdürürken, tiran güvenliğini para ile tuttuğu kimselere borçludur. Yurttaş diğer yurttaşın her koşulda sahip çıkar ve korurken, tiranı koruyanlar onu uygun bir ücret karşılığında öldürecek olanlardır. Adaletsizliğinin yarattığı acılar dolayısıyla yurttaşlarına

²¹ Xenophon, age, s. 8.

²² Xenophon, age, s. 9.

²³ Xenophon, age, s. 9.

²⁴ Xenophon, age, s. 11.

güvenemeyen tiran, müthiş bir güvensizlik ortamında yaşamaktadır. Bu güvensizlik o raddeye ulaşmıştır ki sadece yurttaşlar değil tiranın en yakınları bile tiranın güvenliği için tehlike arz eder hale gelmiştir. Tiran sevgi gibi güven duygusundan da mahrumdur. Tiranın dostu yoktur. Tiranın etrafını çeviren kişiler, dostlar ve yoldaşlar değil, sadece menfaatperestler ve tiranın yanında bulunmaktan başka yapacak bir şeyleri olmayan kölelerdir.²⁵

Tiranlığın trajedisi artık tüm netliğiyle gözler önüne serilmiştir. Tiranın dostları menfaatperestler ve köleler iken, düşmanları ise tüm halktır. Tiran köleleri özgürleştirirken, özgürleri köleleştirmektedir; parayla tuttuğu yabancıları yanında barındırırken, yurttaşlardan korku duyar ve nefret eder hale gelmiştir. Böylelikle tiran her an herkes tarafından öldürülebilecek bir insan haline gelmiştir.²⁶ Hiero gibi tiranlığı bizzat tecrübe etmiş biri tarafından çizilen bu tabloda ortaya çıkan resim gayet net bir şekilde göstermektedir ki tiran onursuz, mutsuz, sevgisiz, zevksiz ve güvensiz bir kişidir. Simonides, bu noktada, diyalogun zirvesini teşkil eden sorusunu sorar: tiranlık madem bu kadar kötü bir şeydir, madem insanı tarifsiz bir zavallılığın ve biçareliğin içine düşürmektedir, o zaman neden Hiero ve diğer tiranlar tiranlıktan vazgeçmemektedirler? Hiero’nun cevabı, tiranın mustarip olduğu mutsuzluğunun bir başka boyutunu daha ortaya koyar. Tiran tiranlıktan vazgeçemez, çünkü o kadar çok adaletsizlik yapmış, o kadar çok masum kişiyi öldürmüştü ve o kadar çok can yakmıştır ki, iktidarını kaybettiği anda, kurbanlarının yakınları tarafından öldürülecek olması mukadderdir.²⁷ Tiran, kendisini acınacak hale getiren tiranlığa dört elle sarılmaktan başka seçeneği olmayacak kadar zavallı biridir. Ve Hiero, tiranlığı kötüleyen tespitlerinin zirve noktasını şu sözler ile ortaya koyar: “Eğer kendini asmak birine fayda sağlarsa, bil ki bundan en çok faydalanacak olan tirandır”.²⁸

Hiero ile Simonides arasındaki diyalogun birinci bölümü böylelikle sona erer. Şu ana kadar dikkat çeken husus, Simonides’in Hiero’yu bir öğrenci sessizliğinde dinlemesi ve Hiero’nun da bilge bir hoca edası ile tespitlerini sıralamasıdır. Simonides’in Hiero’ya müdahale etmeksizin dinleyici rolünde kalması gayet faydalı bir stratejidir, çünkü bu sessizlik nedeniyle Hiero tespitlerinin hakikatine Simonides’i ikna etmek adına, tiranlık hakkında dile getirebileceği tüm şeyleri dile getirmiştir. Hiero adeta bir *katharsis* yaşayarak Simonides’in sözlerine kulak verebilir hale gelmiştir. Artık Simonides sözü devralmaya hazırdır. Simonides, tavsiyelerine başlarken, Hiero’nun tespitlerinin doğruluğu ve yanlışlığı üzerinde durmaz. Ona tek bir şey vaat eder: iktidarın sevilmeyle engel olmadığını öğretmek. Simonides’e göre, doğru kullanıldığı takdirde, iktidar sevgiye engel olmak bir yana bilakis sevgiyi

²⁵ Xenophon, age, s. 11.

²⁶ Toivo Koivukoski, “The Education of Tyrant”, *Confronting Tyranny: Ancient Lessons for Global Politics*, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, 2005, s.197.

²⁷ Xenophon, age, s. 15.

²⁸ Xenophon, age, s. 15.

çoğaltmaktadır. Bu konuda Hiero’nun yapması gereken tek şey ödül/ceza dengesinin farkına varması ve arzuladığı sevgi için ilk başta kendisinin bir şeyler vermesidir. Hiero’ya düşen ilk görev, yurttaşların gözünde erdemli ve iyi bir insan olarak görünmektir. Bunun için, insanlara ödüller dağıtmalı ve böylelikle yurttaşlarının gönüllerini fetih etmelidir. Eğer tiran elindeki kaynakları “ekonomik” kullanırsa, yani bu kaynakları şatafat, debdebe ve gösteriş yolunda tebaasının öfkesini ve kıskançlığını çekecek şekilde değil de, insanlara refah getirecek şekilde kullanırsa, hem iktidara hem de sevgiye aynı anda sahip olabilir.²⁹

Kanunsuzluk ve zorbalık üzerine temellenmiş bir tiranlığa iyiliksever olmayı tavsiye etmek, ister istemez cezanın ve yaptırımın gündeme gelmesine neden olacaktır. Sadece tiranlıklar değil bütün iktidarlar belli bir noktada (ödül ve teşvik sistemi işe yaramadığında) ceza ve müeyyide uygulamak durumdadır. Hiero’nun merak ettiği nokta, iktidara direnenlere karşı nasıl bir ceza ve yaptırım uygulanacağıdır. Strauss’a göre, bu nokta, Sokratik bir siyaset felsefesinin Machiavelli’e en çok yaklaştığı andır. Çünkü Simonides, Machiavelli’i çağrıştıracak şekilde, yöneticinin iyilikleri ve ödülleri kendi eliyle yapmasını ve dağıtmasını, cezaları ise başkaları eliyle uygulamasını salık verir.³⁰ Yönetici sert ve acımasız olmalı, ancak bu acımazlık ve sertlik belli bir ekonomik mantık içinde işlemeli, keyfiyet arz etmemeli ve kamu yararı için uygulanmalı yahut en azından öyle gözükmelidir.

Açıkça görülmektedir ki, Simonides’in tavsiyeleri iktidarı keyfiyet ve disiplinsizlikten düzene ve disipline sevk etmek amacı taşımaktadır. Tiran eğer denetimsiz zevklerin ve hazların peşinde değil de, kamu yararının peşinde koşan bilinçli bir yurttaş gibi hareket ederse, kanunsuz iktidarı insanlar nezdinde nefret odağı olmaktan çıkacaktır. Böylelikle iktidara sahip olmak, Hiero’nun sevgiye ve mutluluğa sahip olmasına da engel teşkil etmeyecektir. Bu şekilde oluşacak bir yurttaşlık bilinci, tiranın yurttaşlar ile rekabete girmesini engelleyecektir.³¹ Hiero’nun rekabet edeceği kişiler diğer polisler ve onların yöneticileri olmalıdır. Ülkesini kendi evi, yurttaşlarını da ailesinin fertleri olarak görmeli, böylelikle sahip olduğu kaynakları ülkesini bayındır hale getirmek için kullanmalıdır.

Kısacası, Simonides Hiero’ya arzu nesnesi olarak sevgiyi değil onuru koymasını tavsiye eder. Sevgi keyfi ve görecelidir; zaman ve mekan bakımından dar kapsamlıdır. Halbuki onur çağlar ve coğrafyalar ötesi bir anlama sahiptir. Bir yönetici ancak tebaası tarafından sevilebilir. Onurlu ve başarılı bir yönetici ise düşmanları tarafından bile takdir edilir ve bu hayranlık çağlar boyu sürebilir. O zaman Simonides’e göre tiranın yapacağı

²⁹ Xenophon, age, s. 17-18.

³⁰ Xenophon, age, s. 17.

³¹ Xenophon, age, s. 20.

şey basittir. İktidarını her hangi bir kanun veya etik ideal yahut dini bir sistem ile bağlı hale getirmesine gerek yoktur. Yapması gereken tek şey arzularını ekonomik ve disiplinli bir zemine oturtmak ve kendi kazanırken ülkesinin de kalkınmasını sağlamaktır. Böylelikle diğer polisler karşısında elde edeceği üstünlük ile dünyada pek az kimseye nasip olan bir şeye sahip olacaktır: “kimsenin kıskanmadığı ve nefret etmediği bir mutluluğa.”³²

Hiero, Simonides’in tavsiyelerini sessizce dinler. Paralı askerler hakkında soru sorması göstermektedir ki verilen tavsiyeler ilgisini çekmiştir. Ancak diyalog Simonides’in tavsiyeleri ile yani Hiero’nun bu tavsiyeler karşısında sessiz kalması ile birlikte sona erer. Dolayısıyla Hiero’nun Simonides’in tavsiyelerini onaylayıp onaylamadığını ve bunları uygulayıp uygulamadığını tam olarak bilebilmek mümkün değildir. Ancak bu sessizlik, tiran ile şair arasındaki ayrılığın aşılamağına işaret etmektedir. Alexandre Kojève’e göre, Hiero’nun suskunluğu, tiranın ıslah olmasının imkansızlığına delalet etmektedir.³³ Bu suskunluk Strauss için de mühim bir yerde durmaktadır. Bu suskunlukta saklı olan şey, tiranın terbiyesinden/ıslahından ziyade, Strauss’un bütün eserlerine damgasını vurmuş bir konu olan, siyaset ile felsefe arasındaki uçurumun kapatılmasının mümkün olup olamadığı sorusudur.

356

Strauss’un Hiero’su Yahut Tiranlığın Gölgesinde Felsefe

Şu ana kadar *Hiero*’nun ana hatlarını ve temel meselelerini görmüş bulunuyoruz. Bu bölümde Strauss’un *Hiero* okuması üzerine odaklanarak, Strauss’un bu antik metni nasıl yorumladığını inceleyeceğiz. Strauss için *Hiero*’yu yorumlarken temel çıkış noktası, *Hiero*’daki ezoterik anlamları keşfetme çabasıdır. O zaman ilk başta sorulması gereken soru şudur: *Hiero*’nun görünürdeki tezi veya argümanı nedir? Mutsuz bir tiran ile bilge bir şair arasında geçen bu diyalogda dile getirilen temel tez, gerekli şartlar sağlandığı takdirde, tiranın hayırsever ve lütufkar olabileceğidir. Bu hayırsever ve lütufkar tiranlık, sadece tiranın tebaasını mutlu etmekle kalmayacak, tiranın sevgiye ve mutluluğa kavuşmasını da sağlayacaktır. Demek ki, *Hiero*’nun ortaya koyduğu tez, hayırhah ve lütufkar bir tiranlığın, sahip olduğu kapasite sayesinde, diğer rejimlerden çok daha avantajlı durumda olacağıdır.³⁴ *Hiero*’da açıkça ifade edilen bu tezin arka planına geçmek isteyen Strauss, *Hiero*’yu okurken yavaş ilerlememiz gerektiğini telkin etmektedir. Dolayısıyla, ne metnin birinci bölümünde *Hiero* tarafından dile getirilen iktidar yergisini ne de Simonides’in ikinci bölümünde dile

³² Xenophon, *age*, s. 21.

³³ Alexandre Kojève, “Tyranny and Wisdom”, *On Tyranny*, The Free Press, New York, 1991, s. 136.

³⁴ Waller Newell, “Is There an Ontology of Tyranny”, *Confronting Tyranny: Ancient Lessons for Global Politics*, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, 2005, s. 146.

getirdiği tiranlık övgüsünü mutlak terimler içinde ele almak sağlıklı olmayacaktır.³⁵

Strauss’a göre, Simonides’in dile getirdiği tavsiyelerin özünü anlamak için kritik öneme sahip olan şey, tiranlık ile monarşi arasındaki farktır: Tiran ile monarşi arasındaki fark rıza ve kanundur. Tiran monarkın sahip olduğu yasallıktan ve rızadan mahrumdur.³⁶ Bu noktadan meseleye bakınca, Simonides’in niyeti açıkça görülür: tiranlığın kanunsuzluk vasfını, kazanılacak rıza ile dengelemek. Bu tavsiyelere uyan tiran, iktidarının kanunsuzluğuna rağmen, tebaasının rızasını kazanacaktır. Ancak Strauss, kanun ile adalet arasında Xenophon’un *Memorabilia*’da kurduğu bağa dikkatimizi çeker.³⁷ *Memorabilia*’da Sokrates’in belirttiği gibi adalet yasa ise, *Hiero*’da dile getirilen kanunsuz yönetici tablosu *Memorabilia*’da Sokrates’in dile getirdiği görüş ile bir çelişki içinde değil midir? Strauss’a göre bu çelişkinin aşılabilmesinin tek yolu, yasa-üstü (*translegal*) adaletin varlığını kabul etmek olacaktır. Eğer yasa’sız bir yönetim yani tiranlık iyi olabilecekse, bunun yegane şartı, yasa-üstü (*translegal*) bir adaletin varlığı olacaktır. Yasa-

³⁵ Strauss’a göre sadece *Hiero*’da değil, Xenophon’un diğer metinlerinde de ezoterik yazım teknikleri kullanılmıştır. Jacob Klein’a yazdığı mektupta, Strauss Xenophon’u, karşılaştığı en büyük “düzenbaz” olarak niteler. Çalışmamızın sınırlarını aştığı için Xenophon’un diğer metinlerinde söz konusu olan ezoterik boyut üzerinde ne yazık ki duramayacağız. Ancak bu noktada, Xenophon’un kaleme aldığı metinlerde, yüzeydeki anlamın altında saklı başka bir anlamın bulunduğu hatta bu saklı anlamın metnin yüzeyindeki anlama tezat teşkil ettiğine, örnek olması için Xenophon’un iki çalışmasına kısaca değineceğiz. Xenophon Sparta Anayasası üzerine olan bu eserinde, her ne kadar Sparta övgüsü yapsa da, aslında satır aralarında Sparta siyasi ve içtimai hayatını yerden yere vurmaktadır. Bkz. Richard Ruderman, “Thought the Keyhole: Leo Strauss’ Rediscovery of Classical Political Philosophy in Xenophon’s Constitution of the Lacedaemonians”, *Brill’s Companions to Leo Strauss’s Writings on Classical Political Thought*, der. T. W. Burns, Brill, Boston, 2015, s.215. Çünkü bu eserin satır aralarına dikkat eden okuyucu görecektir ki, Sparta kamusal yarar için gözünü budaktan sakınmayan, hür ve iradesi güçlü vatandaşlardan oluşan bir cumhuriyette ziyade, sarhoş ve iffetsiz kadınlardan (bkz. Strauss, Leo, “The Spirit of Sparta or the Taste of Xenophon”, *Social Research*, Vol. 6(2), 1939, s. 504-505), iktidarı kişisel çıkarlarına göre şekillendiren eforlardan, adalet nosyonu gelişmemiş (bkz. Edward Higgins, *Xenophon the Athenian: The Problem of Individual and the Society of Polis*, State University of New York Press, Albany, 1977, s. 70) hırsızlığı marifet sayan erkeklerden oluşan bir siyasal topluluktur. Benzer bir okumayı, *Oeconomicus* adlı eser için de yapabiliriz. Sokrates’e asil ahlaki ve erdemini öğretmek maksadıyla uzun bir nutuk irat eyleyen Isochamachus, eşinin iffetinde, erdeminden bahsederken, onu nasıl iyi bir ev hanımı olarak terbiye ettiğini anlatır. Ancak Strauss’a göre, yüzeydeki bu anlam ve okumanın yanında/altında başka bir anlam ve okumanın olduğunu anlamak için hatırdı tutmamız gereken tek şey, Isochamachus’un eşinin kocasını damadıyla aldatıp evden kaçtığıdır (bkz. Richard S. Ruderman “On Leo Strauss’s Presentation of Xenophon’s Political Philosophy in The Problem of Socrates”, *Brill’s Companions to Leo Strauss’s Writings on Classical Political Thought*, der. T. W. Burns, Brill, Boston, 2015, s. 210-211).

³⁶ Aristotle, *Politics*, Harvard University Press, Londra, 1295b40.

³⁷ Xenophon, *Memorabilia*, Cornell University Press, Ithica, 1994, 4.6.6.

üstü bir adaletin varlığı, Xenophon’un meşruiyet konusundaki yaklaşımını da belirleyecektir. Xenophon için seçimler ve anayasalar iktidarın meşruluğu için kriter teşkil etmediği gibi, iktidarın seçimle, verasetle, yahut zorbalıkla ele geçirilmiş olması da hiç bir şeyi değiştirmez.³⁸ İktidarın meşruluğu erdemdir ve erdem de ancak bilgi ile temellendirilebilir. Filozofun/bilgenin tavsiyelerine değer veren bir tiran, o ana kadar yapmış olduğu kötülüklerle rağmen, bilgenin sözlerine kulak vermeyen bir monarşiden veya demokrasiden daha adaletli ve erdemli olacaktır.³⁹

Bu noktada anahtar soru, tiranın filozofun tavsiyelerine kulak verip veremeyeceğidir. Ki *Hiero*’nun Simonides’in tavsiyeleri karşısında suskun kalması bu sorunun önemini vurgulamaktadır. Tiranın hayırhah hale gelmesi ve bunun sonucunda mutlu olması, filozof ile kuracağı ilişkiye daha doğrusu filozofun *talebese* olup olmayacağına bağlıdır. Strauss için Xenophon’un bu konudaki görüşünü net olarak tespit edebilmek için bakmamız gereken yer, Xenophon eserlerinde böyle bir tirana tesadüf edilip edilemeyeceğidir. Strauss’un tespiti nettir: Xenophon’un eserlerinde kötü, mutsuz ve erdemsiz tiranların tarihi örneklerini bulabilmemize rağmen, hayırhah ve mutlu bir tirana rast gelmek mümkün değildir.⁴⁰ Buradan çıkaracağımız sonuç, Xenophon’un dile getirdiği tiranlık öğretisinin, tarihsel bir gerçekliğe sahip olmadığıdır. Demek ki, iyi bir tiranın var olması yahut tiranlığın iyi olması pratik olarak Xenophon için mümkün değildir.⁴¹

Strauss’a göre, pratikte mümkün olmayan bir şeyin teorik olarak dile getirilmesi Sokrates’in tasvip etmeyeceği bir şeydir. O zaman Sokrates’in terbiyesinden geçmiş olan Xenophon, pratik olarak mümkün olmayan bir şeyi niçin tavsiye etmektedir? Xenophon’un buradaki asıl amacı, lütufkar bir tiranlık portresi çizmekten ziyade, *polis*’in ve yasa’nın sınırlarını daha doğrusu yetersizliğini ortaya koymaktır.⁴² Strauss’a göre, Xenophon’un *Hiero*’da yapmak istediği şey, aslında yasaların ve yasallığın tenkididir. Yasallığın en büyük açmazı, tümel olması nedeniyle, tikellerin biricikliğini ister istemez dışlamasıdır. Hayatın biricik ve eşsiz anlardan oluşması, yasanın yasa koyucu tarafından öngörülemeyecek “vakalarla” karşılaşmasını zorunlu kılacaktır. Kanunların genel geçerliği prensibince, körü körüne işleyen bir mekanizma haline gelen hukuki sistem (yasalar), vakanın biricikliğini ve eşsizliğini hiçe saymak zorunda kalacaktır. Bu sebeple, yasalar, yasallığın çerçevesi dışında kalan “anlar” karşısında “hayırhah” ve “lütufkar”

³⁸ Leo Strauss, *On Tyranny*, s. 75.

³⁹ Leo Strauss, *On Tyranny*, s. 75.

⁴⁰ Leo Strauss, *On Tyranny*, s. 76.

⁴¹ Tom Darby, “Who has the Right to Rule the Planet?”, *Bulletin of Science, Technology and Society*, 20(1), 2000, s. 49.

⁴² Timothy W. Burns, “The Place of the Strauss-Kojeve Debate in the Work of Leo Strauss”, *Philosophy, History and Tyranny*, State University of New York Press, New York, 2016, s. 39. Louis, age, s. 2011, s. 481.

olamayacaklardır. Bu da Strauss’un dikkatimizi çektiği gibi, bizatihi yasanın tiranlığına işaret etmektedir.⁴³

Burada dikkati en çok çeken nokta, yasa ve tiranlık (yasadızlık) ayrımının bizatihi kendisinin bile mutlak olamayacağıdır. Çünkü Sokrates’in hayatı ve bu hayatın son buluş şekli yasaların felsefe karşısında tiran haline gelebileceğini ortaya koymaktadır. Strauss’a göre, Xenophon’un tiranlık öğretisinin işaret ettiği gerçeklik, yasanın ve *polis*in kaçınılmaz olarak sahip oldukları tiranlık özelliğidir. Tiranlık öğretisi ile dikkat çekilen şey, yasanın ve siyasal toplumun eksikliğidir, yetersizliğidir. Strauss bu durumu şöyle dile getirir:

Tiranlık öğretisi, en iyi siyasi düzen meselesini çözmek amacı taşımaz. Amacı siyasi şeylerin mahiyetini ortaya koymaktır... Teorik tez [tiranlık öğretisi] yasanın ve meşruluğun problemlili niteliğini en çarpıcı şekilde ortaya koymaktadır: yasal adalet mükemmel olmayan ve öyle veya böyle kör bir adalettir ve yasal hükümet zorunlu olarak iyi bir hükümet olmayı gerektirmez.⁴⁴

Strauss’un işaret ettiği bu durum, yasa ve polis arasındaki ilişki gereği, *polis*’in düşüklüğünü de zorunlu kılacaktır. “Polis yasa tarafından oluşturulan ve bir arada tutulan bir topluluk olduğu sürece, belli bazı bireylerin ulaşabileceği en yüksek ahlaki ve entelektüel yüксеklığe ulaşamaz. Böylece, polis, en iyi bireyler ile kıyaslandığında ahlaki ve entelektüel olarak daha düşük bir düzeyde kalacaktır.”⁴⁵

Bu tespit bizi ikili bir yapıyla karşı karşıya getirmektedir: Bir yanda siyasi ahlak ve erdem diğer yandan ise felsefi ahlak ve erdem. Bir yanda yasal adalet diğer yanda ise yasa-üstü (*transpolitical*) adalet.⁴⁶ Strauss’un bu noktada tespiti nettir: eğer *Hiero* bir sahne ise (diyalog olması nedeniyle) bu sahnede sergilenen esas mukayese tiran ile sıradan insan arasında değildir. Görünüşte hakim olan bu kıyas, asıl mukayesenin üzerini örtmek içindir: asıl kıyas bilge/filozof ile siyasi insan arasındadır.⁴⁷ Tiranlık bunun vesilesidir. Tiranlık, filozof karşısında bütün birey tipleri ve rejim çeşitlerinin derece farkı ile sahip olduğu temel bir özelliştir. Bu tarz bir yaklaşım sadece *Hiero*’ya mahsus değildir. Platon’un *Devletin*’de de aynı durumu görüyoruz. Devlet’in 8. ve 9. kitapları göstermektedir ki, timokrazi ile başlayıp demokrasiye uzanan yelpazede bütün rejimler artan bir ivme ile tiranlığa doğru meyletmis

⁴³ Leo Strauss, “The Problem of Socrates: Five Lectures”, *The Rebirth of Classical Political Philosophy*, University of Chicago Press, Chicago, 1989, s. 144. Leo Strauss, *The Argument and the Action of Plato’s Laws*, The University of Chicago Press, Chicago, 1977, s. 64.

⁴⁴ Strauss, *On Tyranny*, s. 99.

⁴⁵ Strauss, *age*, s. 99

⁴⁶ JOHNSON, M. David M. Johnson, “Strauss on Xenophon”, *Xenophon: Ethical Principles and Historical Enquiry*, Brill, Leiden, 2012, s. 155.

⁴⁷ Strauss, s. 79.

vaziyettir. Ve ilginç olan şudur ki bu tabloda tiranlığa en yakın rejim demokrasidir.⁴⁸ Bu anlayışa göre tiranlık, diğer rejim ve birey türlerinde saklı olan bir hastalığın, en akut ve bariz şekilde kendini göstermiş olmasından başka bir şey değildir.⁴⁹

Tiranlığın genel bir insanlık hali olarak resmedildiği bu tablonun bir abartı olmadığını anlaşılması için bakılması gereken yer savaş ve barış meselesidir. Sıradan bir insan da, asil bir vatandaş da, iş öldürmeye geldiği zaman tarifsiz bir zevk almaktadır.⁵⁰ Vatandaş ahlakı olarak tanımlanan “dosta yardım düşmana zarar verme ilkesinde” en çok dikkat çeken, bu üç tipin (sıradan insan, asil ve tiran) dostu yardım etmekten ziyade düşmanı öldürmekten daha çok keyif alıyor olmasıdır.⁵¹ Bu durum aklımıza hemen Sokratik bir terbiye almış yöneticinin farkını getirmektedir. Xenophon yani Sokratik terbiyeden geçmiş bir yönetici ile Kisra arasındaki fark kendini zalimlik konusunda göstermektedir: Xenophon da savaşmaktadır ve öldürmektedir ancak Kisra gibi savaş meydanındaki ölümlere bakmaktan haz almamaktadır.⁵²

Kisra ile Xenophon arasındaki farkın önemi Strauss için büyüktür; bu farka odaklanmak suretiyle, Xenophon’un *Hiero* ile bize anlatmak istediği şeye vakıf olabiliriz. *Hiero*’nun dile getirdiği şey bir tiranlık övgüsünden ziyade, siyasi erdem (adalet) ile felsefi erdem (adalet) arasındaki uçurumu ortaya koymaktır. Xenophon’un eserleri bütünlüklü bir bakış açısına tabi tutulduğunda göreceğimiz üzere, siyasi hayatın zirvesini teşkil eden Kisra, felsefi hayatın zirvesi olan Sokrates’in sahip olduğu şeye sahip değildir: mutluluk. Bu noktada, Simonides’in tavsiyelerindeki ironik boyut dikkat çekicidir. Metnin sonunda Hiero’ya hayırhah ve lütfekar bir tiran olmak ile vaat edilen şey, yani “kimsenin kıskanmadığı bir mutluluk”, zaten Sokrates’in hali hazırda sahip olduğu bir şeydir. Her ne kadar Sokrates’in yanından ayrılarak, aktif siyasi yaşamı tercih etmiş olsa da, Xenophon’a göre insan potansiyelinin zirvesini Sokratik yani felsefi hayat teşkil etmektedir. Bu tabloya göre, Bilgelik karşısında siyasi erdem ve ahlak her zaman ikinci planda kalmaktadır.⁵³ Bu uçurumun, yani felsefe ile polis arasındaki yok

⁴⁸ Plato. *Republic*, Basic Books, New York, 1991, 571a.

⁴⁹ Rober Boesche, *Theories of Tyranny: From Plato to Arendt*, The Pennsylvania University Press, Pennsylvania, 1996, s. 21.

⁵⁰ Strauss, *On Tyranny*, s. 90.

⁵¹ Strauss, *age*, s. 90.

⁵² Devin Stauffer, “The Difference between Socrates and Xenophon in Leo Strauss’ Account of Xenophon’s Anabasis”, *Brill’s Companions to Leo Strauss’s Writings on Classical Political Thought*, Brill, Boston, 2015, s. 312. Xenophon, *Education of Cyrus*, Cornell University Press, London, 2001, s. 1.4.24.

⁵³ Eric Buzetti, “A Guide to the Study of Leo Strauss’ *On Tyranny*”, *Brill’s Companions to Leo Strauss’s Writings on Classical Political Thought*, Brill, Boston, 2015, s. 252. Waller R. Newwill, “Kojève’s Hegel, Hegel’s Hegel, and Strauss’s Hegel: A Middle Range Approach to the Debate about Tyranny and Totalitarianism,” *Philosophy, History and*

edilmesi mümkün olmayan zıtlığın idrakine varmak bilge ile siyasi toplum arasındaki ilişkinin hakiki mahiyetini ortaya koyacaktır: Bilge ve bilgelik karşısında tüm siyasi adalet ve erdem çeşitleri, siyasi toplumun mitlere, kanaatlara ve ön kabullere dayanması sebebiyle, belli oranlarda bir zorbalık yani tiranlık unsuru içermektedirler. İşte *Hiero*’nun ezoterik öğretisinin düğümlendiği nokta burasıdır. Bu noktadan bakıldığında, tiranlıktan kaçınmak ve kurtulmak için izlenmesi gereken yol kendini hemen belli etmektedir: *felsefe*. Ancak bilge olmuş bir kişi yahut bilgeye tabi olmuş bir kişi tiranlıktan kaçabilir.⁵⁴

Bu noktayı daha fazla açabilmek için, gerek Plato’nun gerekse de Xenophon’un diyaloglarını bir sahne gibi tasavvur etmek yerinde olacaktır. Bu sahnede cereyan eden şey felsefedir ve detaylar bir kenara bırakıldığında, felsefenin özü şu şekilde ortaya çıkmaktadır: *psukhe*’nin *Sophos* yardımıyla ve nazariyat yoluyla, *doxa*’dan *aletheia*’ya döndürülmesidir.⁵⁵ Metinsel bir pratiğe indirgenemeyecek kadar zengin bir tecrübe olan bu dönüşüm, *psukhe*’de mündemiç olan kuvvetlerin, ihtiyat/temkin ve *harmonia* doğrultusunda terbiye edilmesi ile tahakkuk etmektedir. Bu sayede, *psukhe* onu tiranlığa mecbur eden geçici arzuların kurtulabilecek, ebedi ve kalıcı arzuların peşinde koşmaya başlayacaktır.⁵⁶ Mikro düzeyde yaşanan bu değişimin makro düzeyde (polis boyutundaki) izdüşümünü yakalamak mümkündür. Tiranlıktan kurtulmuş bir *polis*, bilge’ye (*psukhe*’sinde dönüşüm yaşamış olana) tabi olacak; hevâ, heves ve ihtiras peşinde koşarak kaynaklarını tüketmeyecek; bilakis temkin ve ihtiyat üzere hareket ederek, *telos*’unu (kemâlatını) en üst düzeyde tahakkuk ettirmeye çalışacaktır.

Xenophon’un bu tabloya eklediği farklılık, Sokrates’in talebesi olmasına rağmen, aktif bir siyasi maceraya soyunmaktan geri durmamasıdır. Dolayısıyla, Platon’dan farklı olarak, siyasi hayat ile felsefi hayat arasındaki ayrım Xenophon için siyah beyaz değildir. Bu durumun belki de kendini en çok belli ettiği yer, Xenophon’un ün, iktidar ve servet karşısında sergilediği tavırda görülmektedir. Platon’un *Devletin*’de tasvir edilen duruma muhalefet eden Xenophon, *eros*’un/arzunun/istencin homojen ve kendi içine kapalı bir *polis* ile sınırlanmasını tasvip etmemektedir. *Eros* emperyal bir serüvene katılabilir ancak bu şartlarda dahi felsefe, siyasi faaliyetin ve erdemün üzerindedir. Dahası, siyasi faaliyet ve erdemün meşruluğu ve başarısı bilakis

Tyranny, State University of New York Press, New York, 2016, s. 246. Leo Strauss, “Restatement”, s. 202.

⁵⁴ Ronald Beiner, “The Soul of the Tyrant, and the Souls of You and Me: Plato’s Understanding of Tyranny”, *Confronting Tyranny: Ancient Lessons for Global Politics*, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, 2005, s. 188.

⁵⁵ Oğuz Haşlakoğlu, *Platon Düşüncesinde Tekhne: Sanat ve Felsefenin Ortak Kökeni Üzerine Bir İnceleme*, Sentez Yayıncılık, Bursa, 2016, s. 55.

⁵⁶ Boesche, age, s. 34. Aakash Singh, *Eros Turannos: Leo Strauss and Alexandre Kojeve Debate on Tyranny*, University Press of America, London, 2005, ss. 120-121.

felsefe ile kurduğu irtibat ile belirlenmektedir. Mutluluğu getirecek olan şey kişiyi tiranlıktan kurtaracak olan hikmettir. Kişinin *eros*’u sadece hikmete adanması yahut hikmetle terbiye olmuş *eros*’u siyasi hayata yöneltmesi, Platon ile Xenophon arasındaki farka işaret etmektedir. Fark ne olursa olsun, bu iki tabloda da asıl olan şey, felsefedir. Aynı farkın Strauss’un görüşlerine ve eserlerine de damgasını vurduğunu görmekteyiz. Bir realist olarak Strauss ne güç politikasını ne de *eros*’un güç peşinde koşmasını kategorik olarak yadsımaz.⁵⁷ Xenophon ile Plato arasında dışlayıcı bir tercihin yapılmadığı bu durumda, Plato ile Xenophon arasındaki fark Sokrates’e dair müşterek kabul karşısında ikinci planda kalmaktadır. *Eros*’un seçeceği yol ne olursa olsun, onun felsefeye/hikmete bağlılığı konusunda Strauss da, Xenophon da, Plato da aynı fikirdedir.

⁵⁷ Özellikle İkinci Körfez Savaşı’ndan sonra, Strauss ile neo-muhafazakar Amerikan elitleri ve yayımcı Amerikan dış politikası arasında kurulan bağlantıya istinaden, Strauss’un gizli bir tiranlık öğretisi savunduğu ve aslında demokrasi düşmanı olduğu şeklindeki bir kanı yaygınlık kazanmıştır. William Altman, “Leo Strauss in 1962, *Perspectives on Political Science*, Vol. 39(2), 2010. Shadia Drury, *The Political Ideas of Leo Strauss*, Palgrave Macmillan, New York, 2005. Alan Gilbert, “Leo Strauss and the Principle of Right: An Introduction to Strauss’ Letter”, *Constellations*, Vol.16(1), 2009, s. 78-81. Strauss’un bu şekilde tasvir edilmesinin gerisinde yatan faktörün Strauss’un *eros*’a dair bu ikili tavır olduğunu söyleyebiliriz. Çalışmamızın kapsamı dışına çıktığı için bu konuyu detaylı bir şekilde ele alamayacağız. Ancak Strauss’un düşüncesindeki realist boyutun, yayımcı bir dış politikadan ve anti-demokratik bir tavrıdan çok daha derinde yattığını düşünmek mümkündür. Meseleyi, hikmete dönmesi mümkün olmayan *psukhe*’nin sahip olduğu tiranlık temayülünden, en azından sivil erdem yahut vatandaşlık bilincine bağlanmak suretiyle, kurtarılmasında diye düşünmek daha isabetli olacaktır.

KAYNAKÇA

- Altman, William, "Leo Strauss in 1962, *Perspectives on Political Science*, Vol.39(2), 2010 s. 97- 107.
- Aristotle, *Politics*, çev. H. Rackham, Harvard University Press, 1959.
- Beiner, Ronald, "The Soul of the Tyrant, and the Souls of You and Me: Plato's Understanding of Tyranny", *Confronting Tyranny: Ancient Lessons for Global Politics*, der. Toivo Koivukoski ve D. E. Tabanick, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, 2005, s. 181-197.
- Bertman, A. Martin, "Hobbes and Xenophon's Tyrannicus", *History of European Ideas*, Vol. 10(5), 1989, s. 507-517.
- Boesche, Rober, *Theories of Tyranny: From Plato to Arendt*, The Pennsylvania University Press, Pennsylvania, 1996.
- Burns, W. Timothy, "The Place of the Strauss-Kojeve Debate in the Work of Leo Strauss", *Philosophy, History and Tyranny*, der. T. W. Burns ve B. P. Frost, State University of New York Press, New York, 2016 s. 15-51.
- Buzetti, Eric, (2015). "A Guide to the Study of Leo Strauss' *On Tyranny*", der. T. W. Burns, *Brill's Companions to Leo Strauss's Writings on Classical Political Thought*, Brill, Boston, s. 227-258.
- Buzatti, Eric, *Xenophon the Socratic Prince: The Argument of the Anabasis of Cyrus*, Palgrave Macmillan. New York, 2014.
- Darby, Tom, "Who has the Right to Rule the Planet?", *Bulletin of Science, Technology and Society*, Vol. 20(1), 2000, s. 40-53.
- Drury, B. Shadia, *The Political Ideas of Leo Strauss*, Palgrave Macmillan. New York, 2005.
- Gilbert, Alan, "Leo Strauss and the Principle of Right: An Introduction to Strauss' Letter", *Constellations*, Vol. 16(1), 2009, s. 78-81.
- Gish, Dustin, "Socratic Rhetoric and Political Philosophy: Leo Strauss on Xenophon's Symposium", *Brill's Companions to Leo Strauss's Writings on Classical Political Thought*, der. T. W. Burns, Brill, Boston, s. 258-285.
- Haşlakoğlu, Oğuz, *Platon Düşüncesinde Tekhne: Sanat ve Felsefenin Ortak Kökeni Üzerine Bir İnceleme*, Sentez Yayıncılık, Bursa, 2016.
- Higgins, W. Edward, *Xenophon the Athenian: The Problem of Individual and the Society of Polis*, State University of New York Press, Albany, 1977.
- Johnson, M. David, "Strauss on Xenophon", *Xenophon: Ethical Principles and Historical Enquiry*, der. Susan E. Alcock, Leiden: Brill, Leiden, 2012, s. 123-161.
- Koivukoski, Toivo, "The Education of Tyrant", *Confronting Tyranny: Ancient Lessons for Global Politics*, der. Toivo Koivukoski ve D. E. Tabanick,

"Leo Strauss'un Hiero Yorumunda Tiranlik Öğretisi ve Felsefe"
Metin Ulaş AKSOY

Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, 2005, ss. 197-213.

Kojève, Alexandre, "Tyranny and Wisdom", *On Tyranny* ed. V. Gourevitch ve M. S. Roth, The Free Press, New York, 1991.

Lilla, Mark, "The New Age of Tyranny", *Confronting Tyranny: Ancient Lessons for Global Politics*, der. T. Koivukoski ve D. E. Tabanick, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, 2005, s. 243-251.

Louis, Adrien, "Leo Strauss et la Question de la Tyrannie: L'Argumentation de On Tyranny", *Archives de Philosophie*, Vol. 74(3), 2011, s. 469-490.

Newell, R. Waller, "Kojève's Hegel, Hegel's Hegel, and Strauss's Hegel: A Middle Range Approach to the Debate about Tyranny and Totalitarianism," *Philosophy, History and Tyranny*, der. T. W. Burns ve B. P. Frost, State University of New York Press, New York, 2016, s. 197-219.

Newell, R. Waller, *Tyranny: A New Interpretation*, Cambridge: Cambridge University Press, Cambridge, 2013, ss. 219-251.

Newell, R. Waller, "Is There an Ontology of Tyranny", *Confronting Tyranny: Ancient Lessons for Global Politics*, der. T. Koivukoski ve D. E. Tabanick, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, 2005, s. 141-161.

Plato, (1991). *Republic*, çev. Allan Bloom, Basic Books.

Pippin, Robert, "Being, Time and Politics: The Strauss-Kojeve Debate", *History and Theory*, Vol. 32(2), 1993, s. 138-161.

Ruderman, S. Richard, "Through the Keyhole: Leo Strauss' Rediscovery of Classical Political Philosophy in Xenophon's Constitution of the Lacedaemonians", *Brill's Companions to Leo Strauss's Writings on Classical Political Thought*, der. T. W. Burns, Brill, Boston, 2015, s. 213-226.

Ruderman, S. Richard, "On Leo Strauss's Presentation of Xenophon's Political Philosophy in The Problem of Socrates", *Brill's Companions to Leo Strauss's Writings on Classical Political Thought*, der. T. W. Burns, Brill, Boston, 2015, s. 193-212.

Singh, Aakash, *Eros Turannos: Leo Strauss and Alexandre Kojève Debate on Tyranny*, University Press of America London, 2005.

Stauffer, Devin "The Difference between Socrates and Xenophon in Leo Strauss' Account of Xenophon's Anabasis", *Brill's Companions to Leo Strauss's Writings on Classical Political Thought*, der. T. W. Burns, Brill, Boston, s. 305-314.

Strauss, Leo, *On Tyranny*, The Free Press, New York, 1991.

Strauss, Leo, "Restatement", *On Tyranny*, der. V. Gourevitch ve M. S. Roth, The Free Press, New York, 1991, s. 177-213.

- Strauss, Leo, “On Classical Political Philosophy”, *An Introduction to Political Philosophy*, Wayne State University Press, Detroit, 1989.
- Strauss, Leo, “The Problem of Socrates: Five Lectures”, *The Rebirth of Classical Political Philosophy*, der. T. Pangle, University of Chicago Press, Chicago, 1989, s. 103-183.
- Strauss, Leo, “How to begin to study Medieval Philosophy”, *The Rebirth of Classical Political Philosophy*, der. T. Pangle, University of Chicago Press, Chicago, 1989, s. 207-226.
- Strauss, Leo, *The Argument and the Action of Plato’s Laws*, The University of Chicago Press, Chicago, 1977.
- Strauss, Leo, *The City and Man*, The University of Chicago Press, Chicago, 1964.
- Strauss, Leo, *Thoughts on Machiavelli*, The Free Press, Illinois, 1958.
- Strauss, Leo, *Persecution and the Art of Writing*, The University of Chicago Press, Chicago, 1980.
- Strauss, Leo, “The Spirit of Sparta or the Taste of Xenophon”, *Social Research*, Vol. 6(2), 1939, s. 502-536.
- Tarcov, Nathan, *Confronting Tyranny: Ancient Lessons for Global Politics*, der. T. Koivukoski ve D. E. Tabanick, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, 2005, s. 123-141.
- Xenophon, *The Economist*, çev. Alexander Wedderburn ve Gershom Collingwood, Ellis and White, London.
- Xenophon, *Education of Cyrus*, çev. Wayne Ambler, Cornell University Press, London, 2001.
- Xenophon, *Memorabilia*, çev. Amy L. Bonette, Cornell University Press, Ithica, 1994.
- Xenophon, *Hiero or Tyrannicus*, çev. Leo Strauss, The Free Press, New York, 1991.

“Leo Strauss’un Hiero Yorumunda Tiranlık Öğretisi ve Felsefe”
Mete Ulaş AKSOY